

Вільям Шекспір. Гамлет.
Трагедія в 5 діях.
Інтерпретація
Гната Хоткевича

ДОДАТОК 2

ГАМЛЕТ

Пристосування до народного театру

*Д*іюві особи:

Клявдій, данський король.

Гертруда, його жінка й мати Гамлета.

Гамлет, син покійного короля.

Тінь Гамлетового батька.

Горацію, приятель Гамлета.

Польоній, царедворець.

Ляерт } його діти.
Офелія }

Розенкранц }
Гільденштерн } придворні.
Озрик }

Марцелльо } офіцери.
Бернардо }

Франциско, солдат.

Придворні, офіцери, солдати, актори, матроси,
вістники, слуги.

Дія I

Перед замком. Ніч.

Картина I

Ява 1

Франциско на варті, входить Бернардо.

Франциско. Хто йде?

Бернардо. Я.

Франциско. Це ви, Бернардо?

Бернардо. Я. Прийшов тебе змінити.

Франциско. Дякую. Холодно сьогодні...

Бернардо. Все спокійно було?

Франциско. Я нічого не помітив.

Бернардо. Ну, можеш іти. Коли побачиш моїх товаришів Горацію та Марцелльо, то скажи їм, аби приходили скоріше. А ось, здається, й вони.

Ява 2

Горацію і Марцелльо.

Марцелльо. Ей, Бернардо?

Бернардо. Я тут! А Горацію де?

Горацію. І я тут.

Франциско. Ну прощайте. Я вже пішов. (Виходить)

Горацію. Ну що ж — приходив і сьогодні привид?

Марцелльо. Горацію не вірить. Каже, що це нам так здалося. Так от я просив його прийти та побути з нами ніч — нехай і він запевниться, що справді приходить дух.

Горацію. Єрунда то все. Ніяких духів немає.

Бернардо. Ну, то вже побачимо, а поки що сідай.

Марцелльо. Ст... ст... Дивись, дивись!.. Бачиш?

Ява 3

Входить тінь.

Бернардо. Точнісінько покійний наш король.

Горацію. А справді... Я не знаю, що це...

Марцелльо. Горацію, заговори до нього.

Горацію. Хто ти, що заволодіваєш образом нашого покійного короля? Велю тобі — говори!

Бернардо. Дивись — він уходить!

Марцелльо. Образився...

Гораціо. Стій!.. Заклинаю тебе! Говори! (Тінь уходить)

Марцелльо. Пішов... Не захотів говорити.

Бернардо. Ну що, Гораціо — переконався? Віриш тепер?

Гораціо. Якби не бачив власними очима — не повірив би нікому.

Марцелльо. І правда, похожий на короля?

Гораціо. Точнісінько!

Марцелльо. Оттак само бачили ми його вже двічі.

Гораціо. Щось віщує нам оця поява. Державі нашої грозить біда. В древнім Римі перед смертю Цезаря так само ходили мерці... Ой, дивись!.. Знов іде!.. Але хоч би мені й померти довелося, а я таки зупиню його!

Ява 4

Входить тінь.

Гораціо. Привиде — стій! Коли ти володієш людською мовою — говори зі мною. Скажи нам, яка біда грозить нашому рідному краю? Може, ми зуміли би тому запобігти. Скажи ж нам!..

(Співає пісень; тінь виходить)

Марцелльо. Знова пішов... Чимось образили ми його.

Бернардо. А помітили, товариші, що він хотів уже говорити, але пісень перешкодив.

Гораціо. Знаєте що, товариші? Про це треба розказати Гамлетові. З нами дух не хоче говорити, то може, заговорить з ним. Як ви гадаєте — треба би сказати Гамлетові?

Марцелльо. Само собою! А я знаю, де його шукати. Ходіте, бо вже ранок. (Пішли)

Завіса

Картина II

Заля в королівському замку.

Ява 1

Входять король, королева, Гамлет, Польоній, Ляерт, придворні.

Король. Хоча свіжа ще пам'ять смерти короля, дорогого нашого брата, але жаль свій ми розсудком побіждаємо і оце об'являємо усім своїм вірним підданим, що беремо удову королеву собі в жінки. З слізьми в очах, але з усмішкою ясною на рівні части на вісах душі розвішуємо ми печаль і радість... (Всі придворні кланяються, тільки Гамлет ні)

Король. А ти, любезний Гамлет, чого такий смутний?

Королева. Кинь, сину мій, печаль. Подивися приятельськими очима на твого нового батька. Пощо згадувати мертвих? Ти ж знаєш, що все живе повинно вмерти.

Гамлет. Так, повинно вмерти.

Королева. А коли так, то що ж тобі здається таким дивним?

Гамлет. Ні, мені нічого не здається. Я тільки бачу те, що єсть. Я не люблю того, що тільки здається. І жалібний убір, і сумне обличчя, і сльози — все це, справді, може тільки здаватися. А я ж у своїй душі ношу те, що єсть, що вище стоїть, ніж усі зовнішні ознаки печалі.

Король. Все це дуже добре, Гамлете, але згадай, що і батько твій, і дід, і прадід — всі втрачали своїх батьків. Правда, в знак жалоби треба привдягти на час убір печалі, але сумувати так довго і уперто — це не личить мужчині. Це навіть бунт проти волі Вищої Сили, це знак безсилости розуму. Всі ми маємо скінчити своє життя; смерть — явище звичайне, найпростіша з річей — пощо ж її так високо ставити, щоб аж стільки часу про неї згадувати? Це гріх перед Творцем, образа покійникові, провина перед розумом, котрий давно вже повторяє над трупами усіх людей — «так мусить бути». Покинь же, прошу, своє скорбування й вір, що в мені ти знайдеш батька і будеш при дворі моїм і першим царедворцем, і приятелем, і сином. А тепер, друзі мої, ходімте. (Всі пішли)

Гамлет (сам). О, яке гідке, яке нікчемне в моїх очах життя на цьому світі!.. Мамо, мамо! Два місяці, навіть не два цілих, як тато мій помер — а мати... І черевиків ще не зносила тих, в яких ішла, плачучи, за домовиною — о-о!.. Звір без розуму й без слова довше би сумував! Стала жінкою брата мого батька — через місяць! Ще сліди сліз видно на очах — а вона вже жінка. Ні, в тім шлюбі нема добра й бути його не може. Але — я мушу мовчати, хоч серце розривається на часті.

Ява 2

Гораціо, Бернардо, Марцелльо.

Гораціо. Моє шанування принцеви.

Гамлет. Гораціо! Невже це ти?

Гораціо. Я... Я самісінький, завжди покірний ваш слуга.

Гамлет. Приятель, а не слуга. Пощо ти сюди приїхав, Гораціо? Тут нічого доброго не навчишся — хіба пиячити.

Гораціо. Я приїхав сюди на похорон покійного вашого тата.

Гамлет. А попав на весілля матері...

Гораціо. Та правда... не довго довелося його чекати.

Гамлет. Хазяйство, друже, хазяйство. Після похорон холодець, бачиш, залишився, так от щоб не пропав... О, пощо я дожив до такого дня! Тату мій, тату... Мені здається, що я бачу його.

Гораціо. Де?

Гамлет. Духовними очима.

Гораціо. А я минулої ночі бачив його очими-о.

Гамлет. Бачив? Ти?.. Кого?

Гораціо. Тата вашого.

Гамлет. Мого тата??

Гораціо. Не дивуйтеся, а вислухайте: я розкажу вам чудо, а вони от потвердять мої слова.

Гамлет. Кажі, кажі скоріше!

Гораціо. Коли вони стояли на варті, саме опівночі перед їх очима показався ваш тато. У повній зброї величним кроком тричі він пройшов перед їх скам'янілими очима. Так сталося й на другу ніч. Вони мені о тім сказали й на третю ніч я сам пішов з ними на варту і переконався, що вони казали правду: ваш тато покійний пройшов мимо нас.

Гамлет. Але де ж це було? Де?

Марцелльо. На терасі замка, там наша варта.

Гамлет. А ти з ним не говорив?

Гораціо. Я хотів був, але він не відповідав. Тільки раз, здалося нам, він підняв голову, неначе хотячи щось казати, але в цю хвилю закричав півень — і тінь щезла.

Гамлет. Як дивно... як дивно... І він, кажеш, був при зброї?

Усі. В повній зброї.

Гамлет. А лице ви його бачили?

Гораціо. Аякже! Бачили.

Гамлет. І що ж? Грізно він дивився?

Гораціо. Скоріше сум було видко на його обличчю, ніж гнів.

Гамлет. Блідий він був чи ні?

Гораціо. Дуже блідий.

Гамлет. І дивився він на вас?

Гораціо. Прямо очей не відводив.

Гамлет. Ах шкода, що мене з вами не було! І довго він з вами був?

Гораціо. Та, не швидко рахуючи, можна було б нарахувати сотню.

Марцелльо і Бернардо. О, довше, довше.

Гораціо. Ні, при мені не довше.

Гамлет. І борода сива була у нього?

Гораціо. Та така сама, як і за життя була.

Гамлет. Цієї ночі піду й я з вами на варту. Коли він ще прийде — я таки буду говорити з ним, хоч би не знати що. А вас, товариші, прошу берегти це все в тайні, як берегли ви й досі. Я не забуду вашої послуги й щедро заплачу за все. А тепер — поки що прощайте.

Усі. Ми раді вам служити.

Гамлет. Я прошу не служби, а дружби. До побачення.

(Гораціо, Марцелльо і Бернардо пішли)

Гамлет. Дух мого батька... в повній зброї... Ох, щось душа моя передчуває. Скоріше би вже ніч приходила та винесла злодійство на світ денний. (Пішов)

Ява 3

Входять Ляерт і Офелія.

Ляерт. Ну, я вже цілком зібрався їхати. Прощай, сестро, але не забувай мене і пиши. Щодо Гамлета й його залицянь, то раджу тобі дивитися на те, як на примху панича.

Офелія. Тільки? Не більше?

Ляерт. Ні. Може йому й здається, що він тебе любить, але він же принц і не має права як ми, прості люди, сам вибирати собі подругу до серця — то справа державна. Отже, говорити він може що завгодно, але ти бійся його слухати, бійся утратити твою честь. Бійся, сестро! Бійся!.. Страх — охорона від біди.

Офелія. Я буду це пам'ятати, але... чи не з тих ти проповідників у рясі, що не перестають повторяти: «ось, люди, шлях тернистий до небес», але самі тим шляхом не ходять...

Ляерт. Я... Але вже дуже пізно... Та, зрештою, он і тато йдуть.

Ява 4

Польоній. Ти ще тут? На корабель, на корабель. Тебе чекають там.

Ляерт. Благословіть мене ще раз, тату.

Польоній (кладе руки йому на голову). Нехай перебуде з тобою моє благословення. І от іще що я тобі скажу на дорогу. Не кажи ніколи, про що думаєш. Ласкавий будь з усіма, але не будь загальним приятелем. Друга випробуваного прикуй до душі, але не каляй руки, беручися до братерства з усіким стрічним. Бережися попадати у сварку, а попавши — веди себе так, аби ворог берігся. Ради вислухай, але не пестро: одежа часто промовляє гарно, але не смішно, багато, але не пестро: одежа часто промовляє за чоловіка. Не позичай сам і позику не давай — дуже часто позика щезає разом із дружбою. Прощай, Ляерте. Благословення небес нехай буде над тобою.

Ляерт. Прощайте, тату. Прощай, Офеліє, і не забудь моїх слів. (Пішов)

Польоній. Про які це слова він згадував?

Офелія. Він говорив мені про Гамлета.

Польоній. Ага, добре, що нагадала. Мені донесено, що з якогось часу вас частенько бачать удвох. Я мушу тобі, Офеліє, сказати, що треба дочіпати до чистій правді, що є між вами?

Офелія. Він мені сказав, що любить мене.

Польоній. Любить... Ти говориш як мала дитина, що не бачить небезпски. І ти повірила його словам?

Офелія. Я, право, не знаю, що мені й думати...

Польоній. Так я скажу тобі, що треба думати. Не приймати за чисту монету порожніх слів.

Офелія. Але ж він говорив з такою пошаною до мене, так скромно, а потім навіть поклявся.

Польоній. Знаю, знаю. Коли кипить в нас кров — язик белькоче що попало, але це все дурниці. Він молодий і може те, чого ти не можеш... ну... словом, не вір його словам, вони не те, чим здаються зверху. Зрештою, скажу тобі і коротко і ясно і раз назавжди — поменше, поменше балачок на самоті із принцем Гамлетом. Пам'ятай же мої слова. А тепер іди.

Офелія. Буду пам'ятати. (Пішла)

Завіса

Картина III

Тераса.

Ява 1

Входять Гамлет, Горацію й Марцелльо.

Гамлет. Котра година?

Марцелльо. Вже північ пробило.

Горацію. Хіба? А я й не чув. Отже, наближається пора, коли той дух приходить.

(Чути далекий звук труб і вистріли за сценою)

Горацію. Що це таке?

Гамлет. Це король гуляє. І як тільки вип'є він стакан вина — велено бити з гармат та трубити в труби — на знак перемоги над вином...

Ява 2

Входить тінь.

Горацію. Дивіться!.. Дивіться!.. Іде!..

Гамлет. Сили небесні!.. (Кілька хвилин не може сказати слова). Хто б ти не був — блаженний дух чи демон проклятий, приходиш ти зі злом чи з любов'ю — скажи мені що-небудь. Я бачу тебе в образі мого батька. Скажи ж — пощо твої святі кости вийшли з домовини? Пощо ходиш ти ногами і нас, сліпих, лякаєш? Скажи — пощо? (Тінь манить Гамлета)

Гораціо. Дивіться, дивіться! Він кличе вас за собою, неначе хоче вам сказати що на самоті.

Марцелльо. Але не йдіть! Боже вас борони!

Гораціо. Не ходіть, принце!

Гамлет. Чому? Життя моє мені байдужне, а безсмертній душі він нічого зробити не зможе.

Гораціо. А як він заманить вас до моря або на яку скелю? Страшно...

Гамлет. Але ж він кличе! Іду, іду!

Марцелльо (хапає Гамлета). Ми не пустимо вас!

Гамлет. Геть руки!

Гораціо. Послухайтеся нас, принце, і не ходіть.

Гамлет. Це доля моя мене кличе. Іди — я за тобою.

(Тінь і Гамлет уходять)

Гораціо. Він збожеволів!

Марцелльо. Ходім за ним! Ми не можемо його так залишити.

Гораціо. Ходім! І чим то все воно скінчиться? (Пішли)

Картина IV

Друга частина тераси.

Ява I

Тінь і Гамлет входять.

Гамлет. Куди ж ведеш мене ти? Стій. Я далі не піду.

Тінь. Слухай.

Гамлет. Я слухаю.

Тінь. Я безсмертний дух твого батька. Ти любив колись свого тата — відомсти ж тепер за його убивство.

Гамлет. Убивство?..

Тінь. Так. Твого отця вбито. Тобі й усім сказали, що я заснув у саду й гадюка мене вжала. Це обман. Мене убив мій рідний брат.

Гамлет. О, надаремне я це відчував!

Тінь. Коли я спав по обіді в саду, він підкрався тихенько і вилив мені в ухо смертельну отруту. І я помер, без сповіді, без тайн святих і представ на суд з усією вагою гріхів земних. Тепер ти знаєш все — і мусиш відомстити. Але не смій нічого лихого робити матері своїй — нехай її Творець і совість покарають. О, близьиться ранок, я мушу йти. Прощай, прощай і пам'ятай про мене. (Пішов)

Гамлет. Мені тебе забути? Ні!.. Нехай я перестану пам'ятати все, що знаю, та тільки не твої слова, мій милий тату. А дядько мій! А мати!.. О злодійство, злодійство!..

Гораціо (за сценою). Принц!.. Принц!..

Марцелльо. Де ви?

Гамлет. Я тут! Я тут!

Ява 2

Входять Горацію й Марцелльо.

Марцелльо. Що з вами?

Горацію. Говорив він?

Гамлет. Так.

Горацію. Скажіть же нам.

Гамлет. Ні, ви ще кому розкажете.

Горацію. Я? Ніколи в світі!

Гамлет. От бачите... І хто б міг подумати!.. Але умова — мовчання!

Горацію і Марцелльо. Клянемося вам небом!

Гамлет. Нема у нас ні одного злодія, що не був би й негідником в той же час.

Горацію. Це не новина, й ради неї не варто було вставати з гробу.

Гамлет. Це правда, а тому краще давайте розпрощаємося й підемо кождий по своїх справах. А коли ви мені приятелі, то зробите, о чім буду просити.

Горацію. З великою охотою. Що власне?

Гамлет. Не говорити нікому нічого про цей привид.

Горацію і Марцелльо. Ми не скажемо.

Гамлет. Ні, ви покляніться.

Горацію. Клянуся вам честю!

Марцелльо. І я теж.

Гамлет. Ні, кляніться на мечі.

Тінь (під землею). Клянітесь!

Гамлет. Чуєте? Чуєте?

Горацію. Але в чому клястися?

Гамлет. Що ви ніколи й нікому не скажете, що бачили тут.

Тінь (під землею). Клянітесь!

Гамлет. Кладіть же руки на мій меч і кляніться.

Тінь (під землею). Клянітесь!..

Горацію. Як то все дивно! Як незрозуміло.

Гамлет. О, багато єсть іще і на землі й на небі такого, що й не снилося ученим людям. Кладіть же руки на мій меч і кляніться.

Тінь (під землею). Клянітесь!..

Горацію і Марцелльо. Клянемося.

Гамлет. Так. А тепер іще одно я вам скажу. Може мені доведеться показати себе трохи ненормальним, то як би дивною не здавалася вам моя поведінка — не давайте знаку, що от, мовляв, ми знаємо дещо... коли б ми сміли і т. д. Розумієте?

Горацію і Марцеллю. Розуміємо.

Гамлет. Ну, от тепер спасибі. Я постараюся віддячитися чим можу. А тепер — ходімте. Пам'ятайте ж — пальці на уста!

(Пішли)

Завіса

Дія II

Кімната в дворці.

Ява I

Входять Польоній і Рейнальдо.

Польоній. Так от ти спочатку обережненько розвідайся, як він себе веде. Але обережно!.. Питай, хто взагалі тут є в Парижі з данців, де вони живуть, як, скільки проживають. Коли серед інших імен назвуть і Ляерта — спитай і про нього, але так, наче мимоходом. Зрозумів?

Рейнальдо. Зрозумів.

Польоній. Скажи, що трошки його знаєш, але не з гарного боку, що за ним водиться і те і се — наплети там, чого хочеш. Тільки чести не зачіпай, а так, різні молодечі вибрики.

Рейнальдо. Наприклад, гру.

Польоній. Та гру, випивання, двобої, дівчатка — а більше нічого.

Рейнальдо. І пощо то все?

Польоній. А по те, що той, з ким ти будеш говорити, й скаже тобі: «А правда, правда! Я теж знаю цього молодчика. Не далі як учора я бачив його п'яниеньким. А на минулім тижні він посварився за картами», або ще що. Отак на вудку брехні ми, розумні люди, ловимо рибку істини. Отак ти й довідаєшся усе про Ляерта. Зрозумів?

Рейнальдо. Зрозумів.

Польоній. Ну їдь же з Богом.

Рейнальдо (кланяється і йде). Виконаю все.

Польоній. Та скажи, нехай він не кидає музики вчитися!

Ява 2

Входить Офелія.

Польоній. А ти, дочко, що скажеш?

Офелія. О, боже!.. Як я перелякалася!

Польоній. Що ж тебе перелякало?

Офелія. Я шила у своїм покоїку, як нараз вбігає до мене Гамлет, плащ на ньому розірваний, чулки поспускані¹, голова розтріпана. Сам блідий, мов крейда, а очі блищать.

Польоній. Він збожеволів від любови?

Офелія. Я не знаю, але боюся, що так.

Польоній. І що ж він говорив?

Офелія. Він схопив мене за руку і довго-довго дивився в лице. Потім похитав тричі головою і так глибоко, так жалібно зітхнув, неначе перед смертю. Потім кинув мою руку і пішов геть, не перестаючи через плече дивитися на мене.

Польоній. Ага!.. Оце добре!.. Тепер ми знаємо причину. Ходім, ходім шукати короля. Слухай, а ти не говорила з ним занадто грубо?

Офелія. Ні. Я тільки не брала його листів і не приймала його до себе, бо він ж мені так приказали.

Польоній. От від того він і збожеволів. Мені це, бач, у голову не приходило. Я думав, що Гамлет лиш дуріє та хоче тебе збезчестити. Ах, як жаль! Ми, старі люди, дуже часто перестрілюємо занадто далеско. Ходімо ж до короля та розкажемо йому все. (Пішли)

Ява 3

Входять король, королева, Розенкранц, Гільденштерн, приближені.

Король. Я дуже радий вас бачити: і вас, Розенкранц, і вас, Гільденштерн. Я спішно вас викликав ось у якій справі. Ви чули вже про те, що Гамлет нараз якось дуже змінився. Для нас неясно, що могло так глибоко його знервувати. Ви обоє виросли з ним, знаєте його добре — може ви його якось розбуркаєте. Старайтесь заманити його в забави, веселощі, а головне — постарайтесь довідатись, що його так стрівожило. Може ми, дізнавшись про причину, знайдемо і средство, як вилічити хворобу.

Королева. Він дуже часто згадував про вас, бо він любить вас обох. І коли ви будете такі добрі, що захочете нам допомогти, ми щедро вас нагородимо.

Розенкранц. Ви можете нам приказувати, а не просити.

Гільденштерн. А наше діло виконувати приказ.

Королева. Коли так, то прошу зараз же піти до Гамлета. Нехай хто-небудь вас проведе.

Гільденштерн. Постараємося зробити, що буде в нашій силі.

(Розенкранц, Гільденштерн та ще декто уходять)

¹ В ті часи в певних колах спущені панчохи вважалися ознакою закоханости. — Прим. Г. Хоткевича.

Ява 4

Входить Польоній.

Польоній. Я прийшов вам сказати, найясніший королю, що мені, здається, удалося напасти на причину божевілья принца.

Король. Кажі, кажі!.. Ми цікаві послухати.

Королева (тихо королеві). Я боюся, що причина одна: смерть батька й занадто скорий мій шлюб.

Король. А от ми довідаємося.

Польоній. Я говорити буду коротко, бо не люблю зайвої балаканини. Ваш син божевільний. Я так називаю його тому, що божевілья й єсть те, коли людина божевільна. Але ми...

Королева. Поменше би красномовности та поближче до діла.

Польоній. Клянуся честю — в моїх словах нема ні трохи красномовности. Що Гамлет божевільний — це ж правда; правда, що жаль його, і жаль, що се правда. Коли ж вам це не подобається, то я зразу приступлю до діла. Отже, ми встановили, що він божевільний. Що тепер нам зостається? Знайти причину цього ефекта, чи краще дефекта, бо то дефективний ефект. Причина ж та, що є у мене дочка, бо то ж дочка моя. І ось що вона мені віддала (читає): «Небесній, прекрасній Офелії.

Не вір, що є вогонь в зірках,
Що сонце ходить в небесах
І гріє-пестить грудь твою —
А вір, що я тебе люблю.

О, мила Офеліє! Я не вмю писати віршів, але вір мені, що я тебе глибоко люблю. Прощай. Твій до кінця життя — Гамлет».

От що дочка мені передала і все до цятки розказала, як і коли він признавався їй в любови.

Король. А як же ж прийняла вона його любов?

Польоній. Насамперед скажіть, якої ви думки про мене?

Король. Що ви чесна і благородна людина.

Польоній. А що подумали би ви про мене, коли б я, побачивши сю любов (а я її побачив і без слів дочки), не зробив би того, що зробив? А я просто сказав моїй дочці: «Гамлет — принц і він тобі не рівня». Я звелів їй не приймати ні Гамлета, ні дарів від нього. Дочка мене послухала, а він, аби сказати коротко, засумував, заслаб, безсонниця його напала, потім далі, далі — і от скінчилося божевільям.

Король. Як ти думаєш?

Королева. Дуже можливо.

Польоній. А хотів би я знати — чи бувало коли, аби я сказав «так», а воно вийшло не так? Ні, коли вже я попав на слід, то доб'юся правди.

Король. Але як би це нам довідатися про все точніше?

Польоній. А от як. Коли він от тут буде проходити, я підошлю до нього Офелію, а ми всі сховаємося й будемо придивлятися. І коли він не від любови безумний, то нехай не буду я вперед царедворцем, а конюхом, мужиком звичайним. От-от-от... дивіться! — він сам іде.

Корольова. Як сумно, бідний, іде.

Польоній. Ану підіть ви всі звідси, я сам з ним займаюся.

(Всі уходять)

Ява 5

Входить Гамлет, читаючи.

Польоній. Як ви поживаєте, принце?

Гамлет. Слава Богу, добре.

Польоній. Чи ви мене пізнаєте?

Гамлет. Аякже! Ти ж риболов.

Польоній. О, ні!..

Гамлет. Але добре було би, коли б ти був такий чесний?

Польоній. Чесний?

Гамлет. Еге, чесний. Бо чесних людей так мало.

Польоній. Оце правда, принце. (Про себе). Бач — не впізнав мене зразу, сказав, що я риболов. Далеко, далеко зайшло його божевілья. Я теж в молодости терпів від любови не мало, і то навіть в більш-менш таких самих формах. Ану поговорю з ним ще. А що ви читаєте, принце?

Гамлет. Слова, слова й слова.

Польоній. Але про віщо вони говорять?

Гамлет. З ким?

Польоній. Я хотів спитати, щов в сій книзі написано?

Гамлет. Та все брехні. Автор, наприклад, каже, ніби у старих сиве волосся, що на обличчю у них зморшки, що їм бракує остроумства, а ноги слабі. І хоч я свято у те все вірю, але мені здається, не слід про те все писати.

Польоній. Цікаво. Ану лишень піду та пришлю сюди свою доньку. Дозвольте, принце, засвідчити вам моє шанування й попросити дозволу піти пріч.

Гамлет. Я би з більшою охотою дав би вам життя моє, життя, життя!..

Польоній. До побачення. (Пішов)

Гамлет (до себе). Уїдливиий старий дурень.

Ява 6

Входять Розенкранц і Гільденштерн.

Гільденштерн. Ваша високість!

Розенкранц. Шановний принце!

Гамлет. А, дорогі мої друзі! Як же ви живете?

Розенкранц. Та потихеньку собі.

Гільденштерн. Ми щасливі, що не занадто щасливі: ми ж не маківка на голові Фортуни.

Гамлет. Але ж бо й не підошва її черевиків. Але чим ви провинилися перед Фортуною, що вона прислала вас сюди в тюрму?

Гільденштерн. В тюрму, принце?

Гамлет. Та в тюрму ж, бо Данія — се велика тюрма.

Розенкранц. Тоді й весь світ тюрма.

Гамлет. О, це більша. В ній так багато карцерів та закапелків, з котрих Данія найгірший.

Розенкранц. Ну, ми думаємо инакше.

Гамлет. Може для вас вона й не тюрма, а для мене — найгірша.

Розенкранц. Просто ця земля занадто тісна для вашого духа.

Гамлет. О!.. Та я міг би сидіти в оріховій шкаралуші і вважати себе королем величезних просторів, коли б... коли б не лихі сни мої. Але я все своє: пощо ви сюди приїхали?

Розенкранц. Ми хотіли побачити вас, от і все.

Гамлет. Гм... А за вами, часом, не посилали? Ви самі захотіли приїхати? Добровільно? Ну, кладіть руку на серце й кажіть прямо.

Гільденштерн. Але що говорити, принце?

Гамлет. Що хочете — тільки правду. Я ж читаю в ваших очах, що за вами посилали добрий король і добра королева.

Розенкранц. Але пощо?

Гамлет. Оце ви мені й скажете. Во ім'я нашого приятельства признайтеся — посилали ж за вами?

Розенкранц (до Гільденштерна). Що ти на це?

Гамлет (до себе). Досить, я вже розумію.

Гільденштерн. Так, принце, за нами посилали.

Гамлет. А я вам сам скажу, пощо, отже, ви можете мовчати й чути себе правими перед королем, що не видали його тайни. Я з недавньої пори втратив — сам не знаю від чого — усю свою веселість, охоту до всього. І справді, на душі у мене так погано, що вся прекрасна земля здається мені безплідною скелею, величне небо тільки смердючою парою, а людина, краса світу, вінець сотвореного — для мене тільки есенція гною. З мужинами скучно, з жінками теж, хоч ти, здається, і не згоден з тим.

Розенкранц. Чому це ви так думаєте?

Гамлет. А чого ж ти усміхнувся?

Розенкранц. Це я подумав — як пісенько ви стрінете акторів, що оце їдуть сюди.

Гамлет. Що за актори?

Розенкранц. А це ті, що колись вам так подобалися: міські артисти.

Гамлет. А чого ж вони їдуть? Вони ж грають у постійному театрі.

Розенкранц. Хто його знає... (Труби за сценою)

Гільденштерн. А от і актори.

Гамлет. А, мої милі приятелі! Як я радий бачити вас у себе в Ельзінорі. Дозвольте стиснути ваші руки... Це, бачте, гостей завжди зустрічають церемоніями й компліментами, то мушу ж я й вас так прийняти, бо інакше моє поводження з акторами — а воно буде назверх дуже гарне — може здатися кращим, ніж з вами. Отже, просимо, просимо... Але мій дядько-татко і моя тітуся-матуся помиляються...

Гільденштерн. В чім?

Гамлет. Я божевільний лише коли дме норд-вест; коли ж вітер з полудня, то я ще можу відрізнити сокола від чаплі... А от іде Польоній. Це велика дитина, котра ще не вийшла з пелюшок.

Розскранц. А може, знова до них попала. Кажуть же, що старі люди впадають в дитинство.

Гамлет. От тоді побачите, що він прийшов сповістити про акторів.

Ява 7

Входить Польоній.

Польоній. А, здорові будьте! А у мене, принце, є новина.

Гамлет. І у мене є новина. Коли Росції був у Римі актором...

Польоній. Актори приїхали, принце!

Гамлет. Та що кажете!..

Польоній. Честю вас завіряю! Найкращі актори в світі. Надаються для трагедій, комедій, пастуших драм, коміко-пастуших, історико-пастуших, трагіко-коміко-історико-пастуших і т. д.

Гамлет. О, Ієвфає, судіє Ізраїльський. Яке велике сокровище ти мав!

Польоній. Яке ж власне?

Гамлет. Красавицю доньку.

Польоній (до себе). Все на мою дочку звертає.

Ява 8

Входять актори.

Гамлет. А!.. Заходьте, заходьте. Здрастуйте, мої дорогі. О, старий приятелю — та й заріс же ти з того часу, як я тебе бачив. А красавиця як виросла — на цілий каблук! Дуже радий, дуже радий вас бачити. Ану покажіть мені ваше уміння. Який-небудь патетичний монолог.

1-й актор. Що прикажете, принце?

Гамлет. Я чув колись, як ти деклямував монолог з однієї п'єси, яка йшла тільки раз — не подобалася товпі, бо то був помаранч для деяких звірят. Так от звідти особливо подобався мені один уривок: як Еней оповідає Дідоні про убивство Пріама. Коли пригадуєш, то почни з отого вірша:

Суворий Пірр, мов африканський лев...

Ні, я помилився... Але починається з Пірра:

Суворий Пірр, що був одягнений начорно
В ту ніч, коли у череві лежав коня,
Тепер перемінив свій кольор на червоний:
Він весь забризканий був кров'ю, а пожари
Його лице освітлювали. Він шукав
Пріама...

Кажі далі.

Польоній. Але ви чудово деклямуєте, принце! І з виразом і благородно.

І-й актор. ... І він його знаходить.

Нерівний бій розпочинається. Далеко
І широко мечем Пірр замахнувся,
Та старець не чекав удара і упав
Від свисту тільки лезвія... І зупинився
Пірр на хвилику і стояв недвижно... Потім —
Ніколи так тяжкий циклопів молот
Не падав, як упав той Піррів меч
На голову Пріама...

Польоній. Ну, це щось занадто довге.

Гамлет. Будь ласка, деклямуї далі. Він засипляє, коли не чує чогось масненького. Ану про Гекубу.

І-й актор. А от цариця в шатах жалібних...

Гамлет. Цариця в шатах жалібних?

Польоній. Це добре. Цариця в шатах жалібних — це добре.

І-й актор. Босоніж ходить, а на голові якась ганчірка

Замість вінця... на плечах чорне покривало
І плаче так, немов вогонь залити хоче
Рікою сліз. Коли ж вона уздріла,
Як Пірр калічив тіло чоловіка —
Ридала так, що і безсмертні боги
Могли б заплакати разом із нею.

Польоній. Дивіться — та він справді плаче!..

Гамлет. Досить. Решту докажеш другим разом. (До Польонія). Будьте ласкаві розпорядитися, щоби артистів добре прийняли. Артист — це ж зеркало свого часу.

Польоній. Я прийму їх по заслугі.

Гамлет. Ні, прийми їх вище заслуги. Якби з кожним поводитися так, як він того заслугує, то всіх би довелося бити в лице.

Польоній. Ходімте, панове. (Всі йдуть)

Гамлет (зупиняє 1-го актора). Слухай, приятелю. Чи можете ви загра-ти убійство Гонзаго?

1-й актор. Чому ні?

Гамлет. Отже, заграй завтра увечері. Я хочу тільки додати туди рядків дванадцять — це ж нічого? Встигнете вивчити?

1-й актор. Можна. Встигнемо.

Гамлет. Ну й добре. Ну, йдіть же за тим добродієм — тільки не смійтеся з нього. (Актор уходить). І ви, приятелі мої, прощавайте до вечора. Дуже радий вас бачити в Ельзінорі.

Розенкранц і Гільденштерн. Слухаємо, принце. (Пішли)

Гамлет. Нарешті, я зостався сам. Дивись: артист самій лиш думці, вигадці зміг душу покорити: лице йому зблідло, в очах сльози, тремтить і мліє голос, а на обличчі одчай і жах — і все те ради чого? Через Гекубу. А що Гекубі він і що йому Гекуба? А коли б він переживав те, що я переживаю? Та він би сцену потопив в сльозах, злодіїв би до безумства привів, безвинних — в трепет. А я?.. О, який з мене маленький і нікчемний раб!.. Невже я трус? Та ні ж. Я нікому не подарував би і найменшої образи, але — немає жовчи у мені. Який сором!.. Син милого убитого батька, повинний помститися — тратить час в словах порожніх! Ні, пора за діло прийматись. От я звелю артистам представити завтра убивство мого батька — і буду стежити за королем. Коли я побачу те, що треба — я вже буду знати, що робити. Дух же міг бути сатаною, аби тільки мене спокусити на гріх убивства. Я мушу переконатися основно. Отже, злодієви нехай вистава буде зеркалом: совість заговорить і злочин стане явним. (Пішов)

Завіса

Дія III

Кімната в замку.

Картина I

Ява I

Входять король, королева, Польоній, Офелія,
Розенкранц, Гільденштерн.

Король. Так вам і не довелося дізнатись, з якої причини грає він роллю безумного?

Розенкранц. Та він признається, що почуває себе недобре, але чому — не говорить.

Офелія. Я вже давно шукала випадку, аби віддати вам назад ті подарунки, що колись ви мені їх давали... Ось вони...

Гамлет. Я не візьму. Я ніколи й нічого вам не дарував.

Офелія. Як же так, принце?.. Ви ж добре знаєте, що дарували, та ще зі словами, які подвоювали вартість подарунку. Тепер весь смисл тих слів шез — візьміть же назад і подарунки. Вони не мають ціни, коли їх дає той, хто не любить більше... Візьміть, принце.

Гамлет. Я любив тебе колись.

Офелія. А я колись тому вірила...

Гамлет. Надаремне. Бо я не любив тебе ніколи.

Офелія. Тим гірше для мене.

Гамлет. А ти йди в черниці. Пощо плодити грішників на світі, от, скажім, таких як я? Ми всі до одного обманщики, й ти не вір ні одному з нас. Іди краще в монастир. Бо як ти вийдеш заміж, то знай, що нехай ти будеш чистіша крижинки, біліша сніжинки — тебе все одно обплюють. Отже, йди в монастир, іди в монастир...

Офелія. Боже милосердний... Допоможи йому...

Гамлет. А коли вже хочеш доконче вийти заміж, то виходь за дурня, бо розумні люди занадто гарно знають, як ви їх дурите. В монастир, в монастир! І то найкраще!

Офелія. Вирятуйте його, сили небесні...

Гамлет. А як ви себе розмальовуєте, хіба я не знаю? Бог дав вам лице, а ви робите друге. Мовчіть, мовчіть!.. Бо оце власне і було причиною мого божевільства. Я зроблю так, що у нас не буде більше шлюбів; котрі вже поженилися, нехай доживають — окрім одного! — а решта нехай зостаються такими, як є. А ти — в монастир, в монастир!.. Прощай!.. (Пішов)

Офелія. Який високий дух помер. Цвіт і надія усієї держави, розумний, відважний, гречний — і все, все загинуло. І власне я, що чула слова його любови, власне я мушу дивитися, як падає сила високого розуму, як погібає краса молодости, квітка в'яне під бурею. Горе, горе!.. Яким він був ще так недавно і яким став тепер.

Ява 3

Король і Польоній входять.

Король. Ні. Він хорий не від любови. Його слова хоч і дивні, але не безумні. Щось він має на серці. І як те насіння виросте — комусь грозить небезпека. І тому от як я рішаю: він зараз же мусить виїхати до Англії й вимагати там звичайних данин. Може, море, нова земля відженуть від нього дикі думки.

Польоній. Це справді добра думка, хоч я таки певен, що джерело його божевільства — нещасне кохання. Зрештою — як буде угодно вашій величності. Тільки я би радив ще одно. Оце зараз буде вистава, а по виставі

нехай Королева запросить Гамлета до себе й побалакає з ним по душі. А я сховуюся де-небудь, аби підслухати. Коли він уже й перед матерію серця не відкриє, то нехай їде до Англії, або може навіть краще буде засадити його в тюрму.

Король. Так і зробимо. Безумство високої особи не може блукатися без охорони. (Пішли)

Картина II

Нижча зала замку; приладжено сцену.

Ява I

Гамлет і актори.

Гамлет. Ти ж уже, будь ласка, скажи це місце так, як я тебе просив. Не кричи дуже, руками не розмахуй.

1-й актор. Будьте певні, що все буде виконане як слід.

Гамлет. Але не будь і млявим занадто. Найбільше вважай на природність, на природність. Ну, приготуйте ж.

(Актори пішли)

Ява 2

Польоній, Розенкранц і Гільденштерн.

Гамлет. Ну що? Угодно королю подивитися на цю п'єсу?

Польоній. А так. І королева буде й то навіть зараз.

Гамлет. Будьте ж ласкаві сказати акторам, щоб поспішилися.

(Польоній нішов). А ви обоє може допомогли би їм?

Розенкранц і Гільденштерн. З охотою, принце. (Пішли обоє)

Гамлет. Гораціо! Ей, Гораціо!..

Ява 3

Входить Гораціо.

Гораціо. Я тут. Що звелите?

Гамлет. Гораціо — ти кращий з людей, з якими мені доводилося досі мати діло.

Гораціо. Шановний...

Гамлет. Ні, повір мені, я не підхлібляю тобі. Я бачив, як ти переносив свої страждання, удари долі, бачив, як ти переносив і щастя, не танцюючи під його дудку. Але не в тім річ, а ось в чім. Сьогодні перед королем будуть грати п'єсу, де одна зі сцен пошкожою буде на смерть мого батька. Прошу ж тебе, коли річ дійде до цієї сцени — всіма силами своєї душі дивися на

дядька. І коли ти нічого не помітиш, то дух, що нам являвся, був не батько, а пекельний виходень, а мої підозрення були гріхом. Дивись же на дядька, примічай усе. Я так само вип'юся в нього очима, і потім ми порівняємо наші спостереження — висновок буде правильний.

Горацио. Добре.

Гамлет. Ідуть, я знова мушу маску надівати. Іди й ти на місце.

Ява 4

Чується музика (данський марш); входять король, королева, Польоній, Офелія, Розенкранц, Гільденштерн і інші придворні.
Розміщаються перед сценою.

Король. Як поживаєш, друже наш Гамлете?

Гамлет. О, чудово! Годуюся, як хамелеон: їм повітря, насичене обіцянками. Не дуже ситна страва.

Король. Я не розумію твоєї відповіді. Здається, я тобі нічого не обіцяв.

Гамлет (до Польонія). Ви казали колись, що теж грали на сцені.

Польоній. Грав і то непогано.

Гамлет. Кого ж ви грали?

Польоній. Юлія Цезаря. Мене убили в Капітолії — убив мене Брут.

Гамлет. Ого! Це вийшло так, як блазень убиває капітолійського гусака.

А що, актори готові?

Розенкранц. Готові, принце. Чекають вашого наказу.

Гамлет. То скажіть, щоб розпочинали.

Королева. Іди, сину мій, сюди. Сядь коло мене.

Гамлет. Ні, матусю — тут є магніт сильніший.

Польоній (королеві). О! Чуєте?

Гамлет (до Офелії). Дозвольте мені прилягти до вас. *(Сідає коло її ніг)*

Офелія. Ні, принце.

Гамлет. Я хотів сказати — прихилити голову до ваших колін.

Офелія. Прошу...

Гамлет. А вам здалося, що я вже Бог-зна що задумав.

Офелія. Мені нічого не здавалося.

Гамлет. Чудова річ — лежати біля ніг дівчини.

Офелія. Що таке, принце?

Гамлет. Нічого.

Офелія. Вам весело?

Гамлет. Кому? Мені?

Офелія. Вам.

Гамлет. О, що нам і робити, як не веселитися. Подивіться, як весело себе почуває моя матусенька, а ще ж і двох годин немає, як помер мій батько.

Офелія. Що ви, принце! Пройшло вже чотири місяці.

Гамлет. Аж чотири місяці!.. Уже чотири місяці і ще не забутий! Так можна сподіватися, що пам'ять про великого чоловіка тягтиметься аж півроку.

(Труби; на сцені відбувається така дія. Входять король і королева, обіймаються, показують знаки любови. Вона стає на коліна й запевняє в своїй любові; він підіймає її. Потім лягає на лаві й засипляє. Королева уходить.)

Приходить якийсь чоловік, здимає з короля корону, вливає яд в ухо королеві й виходить. Король умирає. Королева вертається, бачить короля мертвим, розпачає. Отравитель вертається з двома слугами. Теж ніби сумує. Труп короля уносять. Отравитель дає королеві дарунки, вона спочатку ніби не хоче, потім приймає. Уходять)

Офелія. Що се означає?

Гамлет. Тут криється якийсь злочин.

Офелія. Мабуть, ця пантоміма показує на зміст п'єси?

Гамлет. А от ми зараз довідаємося. Актори — то ж такі люди, що нічого не вдержать в тайні — все розкажуть.

(На сцену виходять король і королева)

Король (на сцені). Вже тридцять разів земля оббігла округ сонця, як ми з тобою подружилися.

Королева (на сцені). І все ще любов нова і свіжа для нас. Але чомусь ти сумний останніми часами — чому тим мене журиш ти?

Король (на сцені). Час може нас розлучити скоро. Я старий вже, скоро скінчу обрахунки з життям. А ти будеш жити, вийдеш заміж...

Королева (на сцені). О, мовчи!.. Це була б зрада, а не любов. Супругою наново може бути тільки та, на якій тяжить кров першого чоловіка.

Гамлет (до себе). Оце влучно!

Королева (на сцені). І чим є другий шлюб? Не вислід любови, а обрахунок. Падати в обійми другого — чи не означає се ще раз поховати того, хто вмер.

Король (на сцені). Я вірю твоїм словам, бо вони йдуть від серця. Але... міцно тримається зелений овоч, а як тільки визріє — падає сам. Так і тут. Ми всі маємо нахил забувати свої обіцянки.

Королева (на сцені). О, нехай і праведне сонце тоді на мене не світить! Нехай ніч сна мені не принесе, нехай не знаю я спокою ні тут ні там, коли я, повдовівши, знову вийду заміж!

Гамлет (до Офелії). Ну, а що ж як вона після того все ж вийде заміж?

Король (на сцені). Ну, досить уже клять. Я втомлений і хочу відпочити. (Лягає)

Королева (на сцені). Спи, милий друже. (Іде пріч)

Гамлет. Матусю! Як вам подобається п'єса?

Королева. Мені здається, що королева наобіцяла занадто багато.

Гамлет. Але ж вона додержить слова.

Король. Ти знаєш зміст п'єси? Чи немає там чого недозволеного?

Гамлет. О, ні, ні! Вони тільки жартують. Вони не навсправжки, а тільки в жарт отруюють, отже, нічого недозволеного.

Король. А як називається п'єса?

Гамлет. Мишоловка... Це, так би сказати, метафорично. Представляється убивство, що сталося у Відні. Ім'я герцога Гонзаго, жінка його Баптиста. От ви зараз побачите. Це мерзенна справа. Але вашої величності і взагалі всіх нас воно ж не торкається. У нас же совість чиста. Шапка ж тільки на злодію горить...

(На сцену входить Луцьян)

Гамлет. Оце Луцьян, племінник короля. Починай же, негіднику! Кинь свої підлі жести! Розпочинай!..

Луцьян (на сцені). Отрута — осьдечки вона... Нікого нема навкруги... Він умре зразу. (Вливає яд в ухо)

Гамлет. Він отруїв короля в саду, аби заволодіти короною. Це все написано по-італійському! Ви зараз побачите, як він буде підсипатися до королевої!

Офелія. Король встає. (Шепіт серед придворних)

Королева. Що з тобою, мій друже?..

Польоній. Ей там! На сцені! Припиніть виставу!

Король. Світла! Світла скоріше!..

Польоній. Вогню! Давайте вогню!..

(Всі, окрім Гораціо й Гамлета, уходять)

Гамлет. Ха-ха-ха-ха!.. Що, Гораціо — помітив?

Гораціо. І дуже добре.

Гамлет. Тепер я вірю словам духа. Гей, музикантів! Флейтистів. Коли наша п'єса не подобається йому, так значить... вона не подобається йому, ха-ха-ха!..

Ява 5

Розенкранц і Гільденштерн.

Гільденштерн. Дозвольте, принце, сказати вам дві слові.

Гамлет. Хоч ціле оповідання.

Гільденштерн. Його величність...

Гамлет. Що з ним таке сталося?

Гільденштерн. Йому занездоровилося...

Гамлет. Від горілки, мабуть. Взагалі про його хворобу ви би краще розказали лікареви, бо як я пропишу йому ліки, то йому, дивись, іще погіршає.

Гільденштерн. Будьте ласкаві, принце, вислухайте мене.

Гамлет. А, говори, говори.

Гільденштерн. Королева, матуся ваша, післала мене до вас.

Гамлет. Дуже радий вас бачити.

Гільденштерн. Тут ваші гречности не на місці. Коли вам угодно дати мені розумну відповідь, я виконаю наказ вашої матусі; якщо ні — прошу дозволу віддалитися.

Гамлет. Я не можу.

Гільденштерн. Чого не можете?

Гамлет. Дати вам розумної відповіді. Розум мій хорий. Можу служити вам чи, краще сказати, матусі тільки відповіддю, на яку здатен. Отже, матуся, кажете ви...

Гільденштерн. Ваша поведінка здивувала її.

Гамлет. Ото синок, що може аж дивувати свою матусю! Ну, далі що?

Гільденштерн. Вона хоче побалакати з вами і то зараз.

Гамлет. Слухаю. Що ще?

Розенкранц. Принце... Ви колись любили мене. Скажіть мені — що є причиною вашої хвороби?

Гамлет. Я не можу стати так високо, як хочу.

Розенкранц. Що ви кажете? Ви ж наслідник престолу.

Гамлет. Так, але доки сонце зійде... А, от і флейтисти.

Ява 6

Входять флейтисти.

Гамлет. Ану дайте мені одну з ваших флейт. *(Бере флейту)*. Прошу на хвилику. *(Відводить Гільденштерна у бік)*. Чому це ви все розставляєте мені сітки?

Гільденштерн. О, принце! Я занадто сильно вас люблю.

Гамлет. Щось я погано розумію таку любов. Будьте ласкаві, заграйте на флейті.

Гільденштерн. Я не вмію, принце.

Гамлет. Але ж я прошу вас.

Гільденштерн. Вірте мені, що я не вмію!

Гамлет. Та будьте такі ласкаві.

Гільденштерн. Але ж бо я не знаю, як і взятися за неї!

Гамлет. Це ж так само легко, як і вміти брехати. Осюди пальці покласти, осюди дмухати — і така тобі полетиться музика, що ну!

Гільденштерн. І все ж я не вмію.

Гамлет. От бачиш, за що ти мене вважаєш. Хочеш грати на мені, хочеш вивідати тайни мого серця, хочеш випробувати мене від найнижчої ноти до найвищої. Та до сто чортів! Невже на мені грати легше, ніж на оцій дудці?

Ява 7

Входить Польоній.

Польоній. Королева хотіла би говорити з вашою високістю, але зараз.
Гамлет. Слухайте — бачите оту хмаринку? Правда, похожа на верблюда?

Польоній. Дивись! Прямо таки верблюд.

Гамлет. Але мені здається, що то скоріше тхір.

Польоній. Спина дійсно, як у тхора.

Гамлет. Або як у кита.

Польоній. Правдісінький тобі кит.

Гамлет. Ага. Ну то я йду до матусі цю ж хвилю. *(До себе)*. Вони так поводяться зі мною, що в мене не стає вже терпцю.

Польоній. Я зараз попереджу. *(Уходить)*

Гамлет. Прощу й вас залишити мене самого. *(Всі уходять)*. Ну — рішуча хвилина наступає!.. Треба йти до матері... О, серце! Забудь свою природу, аби я не став подібним до Нерона. Гострі кинжали на словах, а не на ділі. Нехай лицемірять і язик, і серце. О, сюди він, він іде! Король! Тепер би відвідати гарячої крові! Тепер би нанести удар, щоби все затряслось. *(Відходить)*

Ява 8

Король, Розенкранц і Гільденштерн.

Король. Я довше не можу цього терпіти. Його безумство може наробити всяких нещасть. Приготовтеся до від'їзду — пойдете до Англії разом з принцем. Я, як монарх, не можу допустити до нещастя.

Гільденштерн. Ми будемо готові зараз. *(Пішли)*

Король. Я убив брата... Хочу молитися — і не можу. Мої руки в крові. Але невже нема дощу на небесах, щоби змити ту кров. Пощо ж існує милосердя, як не по те, аби прощати гріхи?.. І як молитися мені? «Боже, прости мені, що я убив брата»? Але ж я ще володію усім тим, во ім'я чого убивав — короною і жінкою покійного. Чи простять же там? На землі судю можна підкупити, але там не так, обман там не допоможе, там наші справи видно в дійсній їх світлі. Отже, що ж мені робити? Як каятись? Немає сил для каяття. Спасіть же, ангели! Коліна — гніться! Сталеві груди — розм'ягчяться, а може ж ще все буде добре. *(Стає на коліна і молиться)*

Ява 9

Гамлет *(стає ззаду)*. От тепер убити... Але він молиться. Коли я тепер його уб'ю, він піде на небо. Як же так? Він убив мого батька, а я уторую йому шлях на небеса? Ні, це була б нагорода, а не помста. Він батька убив

нерозкаяного, а я його уб'ю в молитві? Ні... ховаю меч у піхви і витягну його тоді, коли король буде п'яний, серед забав поганих, з лайкою на устах. От тоді я витягну свій меч. Живи ж іще, але ти вже мертвець. (Пішов)

Король (у став). Слова летять, а думки зовсім не там. Без думки ж слово до небес не підійметься. (Уходить)

Картина III

Кімната королевої.

Ява 1

Входять королева і Польоній.

Польоній. Він зараз прийде. А ви поведіться з ним суворо. Скажіть, що його вчинок нахабний, що таких річей терпіти не можна, що король ображений. Взагалі суворо з ним, суворо.

Королева. Добре, добре. Але от він уже йде. Ховайтесь.

Польоній. Я стану отут, за ковром. (Ховається)

Ява 2

Входить Гамлет.

Гамлет. Ну, матусю — пощо ви мене кликали?

Королева. Ти образив свого батька.

Гамлет. Ні — ви образили мого батька.

Королева. Сину! Ти відповідаєш дерзко.

Гамлет. Мамо! Ви говорите неправду.

Королева. Що се означає, Гамлете?

Гамлет. Що власне?

Королева. Чи ти забув, хто я?

Гамлет. О ні! Я знаю, що ви цариця, жінка свого дівера й, здається, моя мати.

Королева. Нехай же говорить з тобою хто инший.

Гамлет. Ні, матусю! Сідай! І не смій ворухнутися, поки я не покажу тобі зеркало, в яким ти побачиш свою душу!

Королева. Рятуйте! Рятуйте!.. Він мене хоче убити!

Польоній (за ковром). Рятуйте! Рятуйте!..

Гамлет. А!.. Там миша? Але вона зараз буде мертва. (Проколює ковер)

Польоній (падає за ковром). О-о-о!.. Мене убито, убито...

Королева. Що ти наробив!

Гамлет. Але це ж Король? Правда?

Королева. Який кривавий і паскудний вчинок.

Гамлет. Кривавий? Паскудний? А то не паскудний — убити свого чоловіка і зараз же вийти заміж за його брата?

Королева. Як ти смієш так говорити?

Гамлет. Так! Смію!.. (*Витягає Польонія*). А-а, он це хто... От бачиш, блазню, як погано всюди совати свій ніс. (*Королеві*). Та не ламай так рук. Сідай і слухай мене.

Королева. В чім провинилася я, що ти так говориш зі мною?

Гамлет. В чім провинилася! Горить чоло небес і землі на згадку про твої діла. Ось, дивись, ось портрети двох рідних по крові братів. Подивись на цей. Чоло Юпітера, погляд Марса й голова Аполлона, гордий вид післанця богів — це був твій чоловік. Тепер дивись сюди — ось той, що убив свого рідного брата. Та де ж були твої очі? Що тебе штовхнуло на такий гнусний учинок? Любов? Так у твої роки вже не палає вогонь у крові. Який же чорний демон штовхнув тебе? Де твій стид? Жити на гнустім ложу, дишучи гріхом, гнити в обіймах злодія, в гнізді кровосмісительства — о!..

Королева. Замовчи, Гамлете!.. Твої слова ножом мене крають... Милый сину мій, замовчи...

Гамлет. Убивець і злодій!.. Раб, недостойний і сотої долі свого справжнього короля. Блазень, що вкрав діядему й сховав до кишени. Король із ганчірок та лахміття...

Ява 3

Показується тінь.

Гамлет. О!.. Небожителі!.. Закрийте мене крилами своїми!.. Чого ти хочеш від мене?

Королева. Горе!.. Він обезумів!..

Гамлет. Ти докоряти з'явився синові за те, що він не довершив твого веління?

Тінь. Не забувай!..

Королева. Що з тобою? Що з тобою? Чому ти дивишся в порожній куток і говориш до простороні? В твоїх очах безумство... На мені волосся ворушиться від жаху...

Гамлет. Але ж поглянь, яке сумне його обличчя... (*До тіни*). Та не дивись же так на мене, бо цей погляд може відмінити моє рішення, і я нічого не зроблю — сльоза замість крові стане моєю помстою.

Королева. З ким ти говориш?

Гамлет. Хіба ти нічого не бачиш?

Королева. Нічого.

Гамлет. І не чула нічого?

Королева. Нічого.

Гамлет. Але ж дивись, як тихо він уходить. Це ж тато мій!.. Дивися — як живий!.. Дивись, дивись — он він пішов. (*Тінь уходить*)

Королева. То тільки вислід твого хорого розсудку.

Гамлет. Ні, розсудок мій не хорий. О, мати! Спасенням душі тебе я за-
клинаю — скажи перед Господом свої гріхи, покайся в тім, що совершила.

Королева. О Гамлет... Ти надвоє розірвав моє серце.

Гамлет. То відкинь гіршу половину і живи з одною кращою, тільки не
лягай на ложе дядька. А впрочім, нехай сей цар знова зове тебе своєю
милою і по щічці тріпле. Продавай себе і далі за поцілунок нечистий, за
ласку проклятої руки. Та ще й про мене розкажи, що я зовсім не божевіль-
ний, що я тільки прикидаюся. Чи ти ж, непорочна, прекрасна, можеш
крити в собі такі тайни?

Королева. Поки в мені дихання єсть — я про це не розкажу.

Гамлет. А я до Англії мушу їхати — це вам відомо?

Королева. Так... Це вже рішене...

Гамлет. Уже все готове, і мене поручено везти двом приятелям. Я до-
віряю їм як двом гадюкам. Але нехай. Під мене ведуть подкоп — я поведу
свій на аршин глибше і ваші інженери злетять в повітря. Прощайте ж,
матусенько, спокійної вам ніченьки. *(До Польонія).* А тебе мені шкода.
Доля хотіла, щоби ти мене, а я тебе покарав. Що ж — винен я в твоїй смерті
й відповідь дати зумію. Але який він став поважний та серйозний. А при
життю блигузкав не вмовкаючи. Давай же я тебе сховаю. *(Бере труп і
уходить)*

Картина IV

Кімната в замку.

Ява I

Входять король, королева, Розенкранц і Гільденштерн.

Король. Ти чогось глибоко зітхаєш. Маєш щось на думці? То скажи —
я мушу все знати. Де твій син?

Королева (до Розенкранца і Гільденштерна). Зоставте нас самих. *(Ті
пішли).* О, що я бачила, що я бачила!..

Король. А що? Що власне?

Королева. Коли Гамлет був у мене, він почув шелест за ковром. В одну
хвилину вихопив шпагу і, закричавши: «миша! миша!» — проштрикнув за
ковром Польонія.

Король. Оце було би зі мною, коли б я був там. Ну, тепер для всіх ясно,
що його свобода стає небезпечною, і нам можуть поставити докір, що ми
безумного не віддалили від людей. Завтра ж він іде до Англії. Ей, Гільден-
штерн!

Ява 2

Входять Розенкранц і Гільденштерн.

Король. Прошу вас, візьміть собі в допомогу кого-небудь і відшукайте принца. Він убив Польонія. Знайдіть трупа й покладіть його до каплиці. *(Розенкранц і Гільденштерн уходять).* А ми з тобою ходім і скличемо на раду розумніших людей. Ходім, ходім. *(Пішли)*

Ява 3

Гамлет. Ну, сховав я його добре.

(За сценою Розенкранц і Гільденштерн кричать: «Принце! Де ви? Гамлете!»)

Гамлет. Що це за крик? Хто мене кличе? А-а!.. Бач хто.

Ява 4

Входять Розенкранц і Гільденштерн.

Розенкранц. Що ви зробили з трупом?

Гамлет. Заховав.

Розенкранц. Скажіть, де. Бо ми маємо занести його до каплички.

Гамлет. О ні, не вірте!

Розенкранц. Чому не вірити?

Гамлет. Що я умів берегти вашу тайну, а свою ні. А зрештою — як відповідати на питання губки?

Розенкранц. Це ви мене називаєте губкою?

Гамлет. Еге ж. Губкою, що всмоктує в себе вираз обличчя, прикази й милости короля. О, королі люблять таких людей! Вони поводяться з ними, як мавпа зі смачною їжею: бере у рот, тримає за щокою, а потім з'їсть. Коли королеви стане потрібним те, що ти всмоктав — варт йому подавити тебе трошки — і ти знова суха губка.

Розенкранц. Я вас не розумію.

Гамлет. Дуже радий: гостре слово завжди спить у вухах дурня.

Розенкранц. Але що там... Ви мусите насамперед сказати, де труп, а потім разом з нами йти до короля.

Гамлет. То що ж, ходімте. *(Всі пішли)*

Ява 5

Король з приближеними.

Король. На волі залишати його, як бачите, небезпечно. Але робити так, як закон велить — теж небезпечно, бо принца любить нарід, ота без-

смісленна товпа, перед очима якої стоїть тільки одне страждання, а не провина.

Ява 6

Входить Розенкранц.

Король. Ну що?

Розенкранц. Він не говорить, куди заховав трупа.

Король. А сам він де?

Розенкранц. Ми його арештували.

Король. Приведіть його сюди.

Розенкранц. Гільденштерн! Ведіть принца.

Ява 7

Входять Гільденштерн і Гамлет, оточений сторожею.

Король. Гамлете! Де Польоній?

Гамлет. За вечерею.

Король. Тобто як?

Гамлет. Тільки не він вечеряє, а ним вечеряють. Ми годуємо звірят, аби відгодувати себе для червей. Жирний король і худий жебрак — се тільки дві різні страви для черваків. Можна вудити на червака, котрий їв короля, і з'їсти потім рибу, що проковтнула червака.

Король. Що ти хочеш тим сказати?

Гамлет. А тільки те, що король може попасти в кишки жебрака.

Король. Де Польоній?

Гамлет. На небесах. Пошліть туди справитися: коли ваш посол не знайде його там, тоді вже самі шукайте в другім місці. Але запевню вас, що коли ви його не знайдете місяць, то ваш ніс сам його знайде під сходами, що ведуть на галерею.

Король (до декого з придворних). Підіть подивіться. (Дехто уходить)
Гамлете! Ти убив людину, життя твоє в небезпеці, отже, мусиш ти якомога швидше звідси тікати до Англії. Готовся їхати. Корабель уже готовий, вітер добрий...

Гамлет. До Англії так до Англії. До побачення. Щасливо залишайтеся. (Бістро уходить)

Король. Ідіть, ідіть за ним скоріше. Старайтеся заманити його на корабель. Все, що потрібне для вашої подорожі — все вже готове. (Розенкранц і Гільденштерн пішли). Англія покірна нам і побоїться знехтувати мій указ, в якому я велю убити Гамлета. Убий же його! Він, мов отрута, палить мене, і поки він живий — я не знатиму ні щастя, ні насолод. (Пішов)

Дія IV

Кімната в замку.

Ява 1

Входять Горацію і королева.

Королева. Що з нею?

Горацію. Вона все журиться і стогне; хвилюється через малу дрібницю. В словах її неначе мало смислу, але, прислухавшись краще, бачиш, що се не так.

Королева. Я хотіла би з нею поговорити. Заклич її.

(Горацію пішов)

Королева. Найменша дрібниця здається мені передвістником нещастя... Це мій гріх зробив мене такою...

Ява 2

Королева й Офелія.

Королева. Що з тобою, Офелію?

Офелія (співає).

Де ж твій милий, дівчино?

Він пішов молитися

Босий і неприбраний...

А чи скоро ж буде знов?..

Королева. Пощо ти це співаєш, голубко?

Офелія. Та що ви говорите? Ні, ви вже, будь ласка, краще послухайте:

Заспокійся. Поховали,

Він не вернеться вже в дім.

Вічну хату украсили

Хрест і камінь гробовий.

Королева. Але ж, мила Офелію...

Офелія. О, я вас дуже прошу — послухайте:

Дуже гарний був твій милий,

В білій савані, в квітках,

Довкола його могили

Всі стояли ми в сльозах.

Ява 3

Входить король.

Королева. Ах, подивися!..*Король.* Що з тобою, мила Офелію?*Офелія.* Дякую. Все дуже добре. Кажуть, що сова була дочкою хлібника... Боже, Боже... Ми знаємо, що ми, та не знаємо, що з нами буде. Хліб-сіль вам.*Король.* Це вона про батька. І як довго вона в таких стані?*[Офелія.* Годі про це вже балакати. А як би вас запитали, що се означає, то кажіть:

Почало уже світати,
Валентинів день прийшов,
Під вікном стоїть дівчина:
«Чи спиш милий, чи вже став?»
Він, почувши, стрепенувся,
[Швидко двері відчинив,
З нею в хату він вернувся,
Та не дівкою пустив.]¹

Офелія. Сподіваюся, що все піде добре. Треба тільки бути терпеливим. Але так жаль, так жаль, що його положили в холодну землю. Брат мій мусить про це про все довідатися. Дякую за раду. Подавайте мою карету!.. Добраніч, прекрасні дами, добраніч. *(Пішла)**Король.* Підіть за нею, Горацію, аби вона чого собі не зробила. *(Горацію нішов).* Всьому причиною смерть батька. Чи чуєш, Гертрудо? Коли проб'є час нещастя, вони не приходять окремо, а йдуть гуртом. От убито її батька, от твій син мусів виїхати, от Офелія збожеволіла, а на добиток Ляерт погайкома вернувся з Франції й десь ховається. Йому наговорять, що це ми винні в смерті батька — і от знова готове нещастя.*(Зи сценою галас)**Королева.* Що це там таке?

Ява 4

Входить придворний.

Придворний. Тікайте, государю! Ляерт з товпою черні б'є вже ваших слуг. Уже кричать, що Ляерт буде королем.*Король.* Де гвардія? Нехай боронять двері!..*(Шум за сценою дужчає)*

¹ Поданий у квадратних дужках текст — у рукописі закреслено. — О. Л.

Ява 5

Ляерт узбросний, датчане.

Ляерт. Де він? Де король? А, ось де! Королю!.. Віддай мені мого батька!
Королева. Добрий Ляерте, заспокойся.

Ляерт. Якби я був спокійним, це було б ганьбою для честі батька!

Король (до жінки). Не займай його. І не бійся за мене: доокола особи короля така віє святість, що зрада всяка никне. Скажи, Ляерте, що це все означає?

Ляерт. Де мій батько?

Король. Убитий.

Королева. Але не нами.

Король. Нехай він сам питає.

Ляерт. Як він помер? Відповідайте правду, бо я не дозволю себе дурачити. Вірність, клятви, смирнота, сумління — все йде геть! Я хочу одного — кривавої помсти за смерть батька.

Король. А кому ж ти мстити хочеш — і ворогам і приятелям? Не розбираючи?

Ляерт. Ні, лише ворогам.

Король. То знай, що в усякім разі я не ворог твоїй.

Ява 6

Офелія входить, прибрана травами й квітками.

Ляерт. Офелію!.. Сестро!.. Дитино невинна... О, нехай би краще мій мозок висушило вогнем!..

Офелія (співає).

З лицем непокритим лежав він у гробі,
Його поховали в могилі,

І там не одна по нім впала сльоза.

Прощай, мій голубчику... А вам треба співати: «В могилу, в могилу! Зовіть у могилу його!..». Мотив цей добре підходить до шуму колеса на прядці... От незабудки, це на пам'ять. Не забувай мене, милий. А от привітиця — вона означає вірність. *(До короля).* Вам — хміль і васильки. *(Королеві).* Вам полину — він гіркий, як каяття. А оце розрив-трава. Хотіла я дати ще фіялок, але вони всі пов'яли, коли помер мій батько. Кажуть, що він умер тихенько-тихенько.

Ляерт. Журбу і сум, страждання й пекло саме — все красою вона зробила.

Офелія (співає).

Отже, не прийде він до нас?

Ми не побачимо його?

Його нема, його нема...

Порожнім став весь білий світ,

Бо він не прийде вже до нас.

Оце моя молитва. До побачення... (Пішла)

Ляерт. Бачите? Бачите?.. О-о!..

Король. Нам треба побалакати з тобою, Ляерте. Іди, збери кого розумнішого зі своїх приятелів — і нехай вони нас розсудять. Коли вони знайдуть, що я чи прямо чи стороною в тім винен — я віддаю корону, престол, життя — все, що моїм зоветься. Коли ж ні — ми з'єднаємося разом до помсти.

Ляерт. Нехай буде так. Смерть батька, похорон потайкома без торжества, без пишного обряду — про все це я мушу дізнатися.

Король. І ти все будеш знати. Ходімо зі мною. (Пішли всі)

Ява 7

Горацію й слуга.

Горацію. Хто там хоче говорити зі мною?

Слуга. Матроси. У них є листи до Вас.

Горацію. Поклич їх. (Слуга пішов). Це від Гамлета, мабуть. Бо на цілім світі нема кому більше до мене писати.

Ява 8

Входять матроси.

1-й матрос. Якщо ви Горацію, то от вам лист.

Горацію (читає). «Друже! Дай можливість цим матросам доступити до короля. Ми й двох день ще не були на морі, як напали на нас розбійники. Під час битви, я зайшов на вражий корабель — а він в ту ж мить відчалив, отже, я попав у полон. Але поводяться зі мною добре — оце пишуть до короля. Сам же якомога поспішай до мене: я скажу тобі на вухо дещо таке, від чого ти оглухнеш... Розенкранц і Гільденштерн їдуть до Англії, про них жеж багато маю оповісти тобі. До побачення. Вічно твій Гамлет».

Ходімте. Ви віддасте ваші листи; а потім якнайшвидше будемо вертатися до того, хто вам їх дав. (Пішли)

Ява 9

Входять король і Ляерт.

Король. Тепер ти бачиш, що я не винен: ти чув, хто вбив твого батька, а ще до того й на моє важився життя.

Ляерт. Так, ясно. Але чому, скажіть, ви силою не припинили всіх отих злодійств? Ви, як король, навіть мусіли то зробити.

Король. З двох причин. Тобі вони здадуться порожніми, але для мене вони важні. Насамперед його мати, королева, тільки й дише ним, а я з нею зріднився і тілом і душею. Друга причина — його любить нарід і, піднявши руку на Гамлета, я підняв би її властиво на себе самого. Але ти не вважай мене за такого, що нічого не може. Ти скоро почувеш дещо...

Ява 10

Входить вістник.

Король. Що нового?

Вістник. Від Гамлета листи: один до вас, другий до королеви.

Король. Від Гамлета?.. Але хто ж їх міг принести?

Вістник. Кажуть, якісь матроси. Я їх не бачив.

Король. Можеш іти.

(*Вістник пішов*)

Король. Слухай і ти. (*Читає*). «Ваша Величність!.. Мене голого самого висаджено на землю. Завтра я сподіюся бути у вас і оповісти, як це сталося, що я вернувся...». Як? Що се?.. Невже усі вернулися? А чи се вигадка якась?

Ляерт. А писано чією рукою?

Король. Почерк Гамлета. Але чому тут стоїть: «голого» і «самого»?

Ляерт. Тут самі загадки. Але нехай приходить — його у вічі я назву убивцем.

Король. Ляерте... Хочеш послухати моєї ради?..

Ляерт. Хочу, коли це буде рада не до примирення.

Король. О ні!.. Гамлет як приїде — я підговорю його до одної штуки, яку давно надумав... І тоді він погіб, і то так, що не буде ніякого підозріння. Сама мати буде вважати то за лихий випадок.

Ляерт. Кажіть же — я слухаю.

Король. Ти, кажуть, дуже добре б'єшся на шаблях. Гамлет завжди завідував тобі у цьому. А тут був недавно один француз, який казав, що ти там, у Франції, побивав усіх. Це ще більше розпалило Гамлета й він усе чекав, щоб ти скоріш вернувся, аби спробувати тебе на шаблях.

Ляерт. Ну, і що ж з того?

Король. А ти любив батька? Чи печаль твоя тільки нарисована на полотні?

Ляерт. До чого це питання?

Король. А до того, що час ослаблює волю — і вся твоя помста може зійти нінащо. Отже, коли Гамлет приїде сюди — що маєш ти робити?

Ляерт. Я і в церкву за ним піду, аби відомстити!

Король. В тім не буде потреби. Зроби от як. Коли приїде Гамлет, ми почнемо твоє уміння вихваляти й зведемо вас на двобій, звичайний, далекий від усякого підозріння. Рапір він оглядати не буде, отже, ти візьмеш гостру і добрим ударом відомстиш за смерть батька.

Ляерт. Ні, я зроблю ще инакше. Я кінець рапіри намажу отрутою. У мене є така міцна отрута, що від неї на всім світі немає ліків. Отже, я намочу кінець — і тоді найменше вдряпнення уб'є ворога.

Король. Добре. На той же випадок, коли се чомусь не вдасться, треба мати в резерві ще один плян, а власне ось який. В бою ви розп'їтієте, захочеться вам пити — я приготую для Гамлета таке пиття, що лиш намочить він губи, то зразу вмере.

Ляерт. Згода.

Король. Тепер іди і знай, що близький вже час помсти.

(Ідуть в різні сторони)

Завіса

Дія V

Заля в замку.

Ява I

Входять Гамлет і Горацио.

Гамлет. Так от вночі я знайшов той пакет, що везли Розенкранц і Гільденштерн, і розпечатав його. І знаєш, що там було? Приказ для блага усієї держави, зараз же убити мене.

Горацио. Що ви?

Гамлет. Ось цей приказ, але читати будеш другим разом. А тепер слухай. Тоді я сів до столу й написав другий указ: від імені царя там повелівахлося посланників обох покарати смертю, не давши навіть їм часу на сповідь. Я мав при собі печатку свого покійного батька, приклав її до листа й відніс назад. А на слідуєчий день була битва, решту ти знаєш.

Горацио. Отже, Розенкранц і Гільденштерн пішли на смерть.

Гамлет. Ця смерть моєї совісті не потривожить — вони самі її на себе накликали. А король! Убив мого батька, розпаскудив матір, нарешті,

наставив на моє життя — чи не пора ж мені з ним розрахуватися? Чи не гріх буде довше терпіти отаку язву?

Горацію. Але треба робити скоро, поки з Англії не прийшли вісти.

Гамлет. Ще маю час.

Ява 2

Озрик. Маю честь вітати Вашу Високість з приїздом.

Гамлет. Дякую. (*До Горацію*). Чи знаєш ти оцю жабу?

Горацію. Ні, не знаю. Що воно таке?

Гамлет. Тим краще для тебе.

Озрик. Коли б Вашій Високости було угодно, я хотів би сказати вам дещо від імені Його Величності.

Гамлет. Я вас вислухаю, але надіньте шляпу.

Озрик. Дякую, Ваша Високість — тут так душно.

Гамлет. А мені навпаки, здається, що тут дуже холодно.

Озрик. Воно таки справді холодно.

Гамлет. І в той же час страшенно душно.

Озрик. Надзвичайно. Прямо аж пашить. Його Величність звеліли мені довести до вашого відома, що вони поставили за вас величезний заклад.

Гамлет (*натягає на нього шляпу*). Але бо прикрийтеся.

Озрик. Ні, мені так краще. Нещодавно приїхав сюди Ляерт. Ах, що за молодець! Скільки талантів!..

Гамлет. Я це добре знаю, але в чім же річ?

Озрик. А в тім, що він, кажуть, якимось особливо фехтує. Король поставив шість арабських жеребців, а Ляерт зі свого боку, як я чув, шість французьких шпаг з кинжалами.

Гамлет. Так. А з приводу чого ж то все?

Озрик. Король казав, що з 12 ударів Ляерт дасть вам тільки три, а Ляерт каже — дев'ять. Зробити б це зараз...

Гамлет. А коли я не хочу?

Озрик. Я власне мав додати — коли Вашій Високости буде угодно...

Гамлет. Мені угодно. Нехай несуть рапіри. Постараюся виграти королеві його заклад, а не зумію — сором буде на моїй стороні.

Озрик. Так прикажете й донести?

Гамлет. Так, з додатками на ваш смак.

Озрик. Поручаю себе вашій милості. (*Пішов*)

Гамлет. До ваших послуг. А це він добре робить, що поручає себе самій милості, бо інакше би про те ніхто не постарався.

Горацію. Полетів пташок.

Гамлет. Він, мабуть, і за материне молоко не приймався без компліментів.

Ява 3

Придворний. Його Величність прислав до вас молодого Озрика й він доніс, що чекаєте тут. Його Величність прислав мене довідатись, чи не пройшла у вас охота поєдинкуватися з Ляертом?

Гамлет. Я не кажу слів по пустому. Зрештою, як угодно королю: має він час — я готовий чи тепер чи коли йому тільки забажається.

Придворний. Ще одно. Королева висловлює бажання, аби ви ласкаво поводитися з Ляертом.

Гамлет. Добре.

(Придворний уходить)

Горацію. Чомусь мені здається, що ви програєте, принце.

Гамлет. Не думаю. Останніми часами я багато фехтував. Але... чогось мені так важко на серці... Якесь глупе передчуття... Зрештою, це може лякати тільки жінщин.

Горацію. О, ні! Коли душа ваша щось передчуває — слухайтеся її. Дозвольте я піду й скажу, що ви відкладаєте поєдинкування.

Гамлет. Аж ніяк. Я сміюся над усякими забобонами. Зрештою — чи тепер чи трохи пізніше не все одно? Нехай що буде, то буде.

Ява 4

Входять король, королева, Ляерт, Озрик, придворні й слуги з рапірами.

Король. Ляерте!.. Принце!.. Дозвольте помирити вас і на знак згоди з'єднати вашні руки. *(Єдніє)*

Гамлет. Прости мене, Ляерте. Мабуть, і до тебе дійшли слухи, що я терплю на тяжку хворобу. Отже, вчинок мій — то моє безумство. Думки лихої у мене не було — закликаю у свідки всіх присутніх.

Ляерт. Досить, принце, — я вам вірю.

Король. Подай їм рапіри, Озрику. Заклад тобі відомий, Гамлете?

Гамлет. Так, але ви програєте, бо поставили на слабшого. На моїм невмінню тим яскравіше покажеш ти себе, Ляерте.

Ляерт. Це насмішка.

Гамлет. Анітрохи.

Ляерт (бере рапіру). Ні, ця важка, дай другу.

Гамлет. Ну, давай цю мені. А довжина у всіх однакова?

Озрик. Так, принце.

Король. Поставте мені вино на цей стіл. Коли Гамлет дасть три перших удари — з усіх бойниць нехай вистрілять з гармат, а я, кинувши до кубка перлину багатоцінну, вип'ю за здоров'я Гамлета. Ну, розпочинайте!.. Судді! Уважно слідить!

Гамлет. Почнемо?

Ляерт. Почнемо. *(Фехтують)*

Гамлет (ударивши). Раз.

Ляерт. Ні.

Гамлет. Нехай судять.

Озрик. Удар, і то дуже помітний.

Ляерт. Нехай буде так. Далі.

Король. Стійте!.. Вина! Гамлет — перлина твоя. П'ю за твоє здоров'я. Дайте кубок принцесві.

(За сценою труби й гармати)

Гамлет. Ні. Потім. Тепер іще поборемося. Починаємо. (Фехтують;

Гамлет б'є). Ще один. Що скажеш?

Ляерт. Так. Цей признаю.

Король. Наш син візьме верх.

Королева. Але він утомився й спітнів. Візьми мою хустку та втрися. А я вип'ю за твоє здоров'я. (Бере кубок з отрутою)

Гамлет. Дякую.

Король. Гертрудо!! Не пий!!

Королева. Коли ж я хочу. (П'є)

Король (до себе). Кінець... Там отрута.

Гамлет. Ну по раз третій. Але мені здається, що ти з мене смієшся. Ляерте. Нападай жвавіше. (Б'ються і Ляерт ранить Гамлета, але Гамлет вибиває рапіру з рук Ляерта та впускає її свою; підіймаючи шаблі, вони підняли кождий иншу; побачивши це, Король кричить)

Король. Вони розпалилися дуже! розведіть їх.

(Але Гамлет ранить Ляерта)

Ляерт. О!.. Я попався у власну сіть!.. Озрику!.. Мене убила власна моя зрада...

(Королева упала)

Озрик. Що з королевою?

Гамлет. Що з матір'ю?

Король. Вона зімліла, побачивши кров.

Королева. Ні, ні, ні... То вино... Воно з отрутою.

Гамлет. А! Знова злочинство! Гей, замкніть двері! Де зрада?

Ляерт. Тут вона. Гамлете — ти мусиш умерти і ніщо вже не врятує тебе. Тобі життя зосталося кілька хвилин. Моя рапіра була наточена й з отрутою. Ти мене ранив — і от я умираю... Мати твоя теж отруєна. Король з король всьому виною.

Гамлет. Рапіра отруєна? Нехай же вона зробить своє. Король,

Придворні. Рятуйте!.. Зрада!..

Король. Друзі мої!.. Спасіть мене!.. Я ж тільки ранений. (Коле короля)

Гамлет (хапає кубок і змушує короля випити). Допий же отруту, підлий кровосмісителю.

Ляерт. Катюзі по заслугі. Він отрую приготував власною рукою. Простимо один одного, благородний Гамлете. Моя й мого батька смерть нехай не паде на твою голову, а твоя на мою. *(Умирає)*

Гамлет. Прощаю я тебе. А ви усі стоїте бліді й дивитеся. О, коли б я мав час — я розказав би вам... Горацію, я вмираю... Ти зостаєшся жити...

Гораціо. Ні. Кубок ще не допитий. *(Хапає кубок з отруєю)*

Гамлет (вибиває кубок). Кинь!.. Подумай, яке заплямоване ім'я залишаю я по собі, коли ніхто ні о чім не довідається. Отже, коли ти мене любиш — живи, аби розказати усім сумну повість мою. Розкажи ж... усе подробно розкажи. *(Вмирає)*

Гораціо. Яке благородне серце погасло. Доброї ночі, милий принце.

Завіса

КІНЕЦЬ

Публікація Ольги Лучук*

* Друкується за автографом: ЦДІА України у Львові. — Ф. 688. — Оп. 1. — Спр. 10. — Од. зб. 164. — Арк. 1-13.

Вперше опубліковано у збірнику «Парадигма» (Львів, 1998). У цій публікації внесено незначні орфографічні зміни і дещо модернізовано правопис, зокрема: займенник «міні» в тексті послідовно замінено на «мені»; префікс «рос-» подається у формі «роз-»; слова, у яких Хоткевич після губних вживає «ь», пишуться через апостроф тощо. У тексті перекладу збережено лексичні та стилістичні особливості мови автора.